

***Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, red. Marek Cisek i Łukasz Święcicki, Wydawnictwo Von Borowiecky, Warszawa 2018, ss. 284**

W obliczu zmian zachodzących we współczesnym świecie, musimy stawiać czoła szeregowi wyzwań i zagrożeń o zasięgu lokalnym jak i globalnym. By zapewnić zrównoważony rozwój społeczny, należy podejmować starania w celu eliminacji, bądź zminimalizowania negatywnych skutków ich występowania. Pojawia się wiele nurtujących pytań. Czy powinniśmy przeciwstawiać się wszystkim zagrożeniom, nawet tym, które nas nie dotyczą? Czy powinniśmy być bierni i je ignorować? Czy w dobie globalizacji winniśmy podjąć współpracę w imię solidarności? Czy nasze działania nie spotęgują powstawania nowych zagrożeń?

Niezaprzeczalnie jednym z głównych niebezpieczeństw w dynamicznie zmieniającym się świecie, jest przestępczość. *Przestępstwem jest czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w chwili jego popełnienia, bezprawny, zawiniony i szkodliwy społecznie w stopniu większym niż znikomy*¹. Przestępczość mieści się w katalogu najważniejszych wyzwań, jakie stoją przed aparatem państwowym. Ze względu na swój złożony charakter i ciągłe ewoluowanie, negatywnie oddziałuje na gospodarkę, relacje międzyludzkie, międzypaństwowe. Niebagatelny wpływ na rozwój omawianego zjawiska, ma postęp technologiczny, który stworzył olbrzymi wachlarz możliwości dla potencjalnych przestępców i przyczynił się do wzrostu przestępczości w różnych sferach ludzkiej egzystencji.

Warto podkreślić, że przestępstwa są zjawiskiem społecznym, dlatego też nie należy rozpatrywać ich wyłącznie na gruncie stricte prawniczym, jak miało to miejsce do tej pory. Nowatorskie podejście prezentuje książka, pt. *Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, która porusza zagadnienia zarówno polityczne, ekonomiczne, filozoficzne, socjologiczne jak i psychologiczne. Jest to monografia zbiorowa,

¹ A. Wróblewska, *Część ogólna Kodeksu Karnego (wybrane zagadnienia)*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Pile, Wydanie I, Piła 2013, s.5.

przygotowana głównie przez pracowników Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, we współpracy z badaczami z innych ośrodków akademickich: Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Redaktorami tomu są dr hab. Marek Cisek oraz dr Łukasz Świącicki. W zespole autorskim znaleźli się zarówno pracownicy naukowcy, doktoranci jak i studenci.

Monografia licząca 289 stron jest szerokim ujęciem zagadnień z zakresu przestępczości i kary w ujęciu teoretycznym jak i praktycznym. Podzielona została na wstęp, napisany przez redaktorów i dwanaście rozdziałów, prezentujących różnorodne podejście oscylujące wokół omawianej problematyki. Dzięki temu, książka przyjmuje interdyscyplinarny charakter. Dzieło skierowane jest zarówno do odbiorców zainteresowanych zagadnieniami kryminalnymi oraz badaczy chcących zgłębiać swoją wiedzę w zakresie tej tematyki. Ponadto może być wykorzystywana przez studentów do pisania prac dyplomowych czy w ramach samodoskonalenia. Wybrane pozycje z publikacji są dobrym podłożem do dyskusji podczas zajęć oraz do podjęcia dalszych badań.

Wstępne rozważania rozpoczyna Jerzy Kolarzowski, w artykule *Nieoczywistość relacji „związku przyczynowo-skutkowego” przestępstwa i kary w świetle koncepcji Economic Analysis of Law Richarda A. Posnera i Ekonomicznej Szkoły Chicagowskiej*. Autor, swoją pracę podzielił na bloki dyscyplin naukowych, dokonując ich wnikliwej analizy. Zaprezentowane zostały poglądy Szkoły Chicagowskiej, które kreślą konserwatywne ujęcie przestępstwa i kary. W podsumowaniu, Kolarzowski pozostawia otwarte pytanie, w którym momencie dziejowego procesu stronnicy każdego typu rewolucji [...] powinni porzucić dotychczasowe role i dokonać wewnętrznego przeobrażenia, włączając się w budowanie, zarabianie i inne czynności, które przystoją nade wszystko społeczności petit bourgeois²? Pozytywnym aspektem opracowania jest wyszczególnienie najważniejszych elementów tez i założeń. Cenne są komentarze zawarte w przypisach, które są nie tylko uzupełnieniem prowadzonego wywodu, ale i wskazówkami dla wszystkich chcących zgłębić swoją wiedzę z zakresu ekonomii. Pozycja jest interesująca, ponieważ na polskim rynku wydawniczym brakuje analiz przestępstwa i kary w ujęciu Ekonomicznej Szkoły Chicagowskiej.

Paralelny w duchu i tematyce, choć odmienny w przyjętych metodach badawczych, jest drugi rozdział autorstwa Łukasza Świącickiego, *Ekonomiczna teoria przestępczości Hansa Hermanna Hoppego*. Poświęcony został rozważaniom ekonomicznym w nauce prawa i kryminologii. Studium przypadku autor oparł na koncepcji jednego z głównych reprezentantów szkoły austriackiej Hansa-Hermanna Hoppego. W artykule omówiona

² J. Kolarzowski, *Nieoczywistość relacji „związku przyczynowo-skutkowego” przestępstwa i kary w świetle koncepcji Economic Analysis of Law Richarda A. Posnera i Ekonomicznej Szkoły Chicagowskiej*, [w:] M. Cisek, Ł. Świącicki (red.), *Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018, s. 22.

została idea preferencji czasowej, według której podmiot dąży do poprawienia swojego aktualnego statusu przy uwzględnieniu nakładu czasowego, potrzebnego do osiągnięcia owej korzyści, jego istnienia i wykorzystania³. Koncepcja ta doskonale tłumaczy ekonomiczne pobudki sprawców przestępstw. Hoppe podzielił czynniki warunkujące preferencję czasową na zewnętrzne, biologiczne, osobiste i instytucjonalne⁴. Szczególne znaczenie przypisuje czynnikom indywidualnym, argumentując, że różnice psychologiczne między ludźmi wpływają na podejmowane decyzje. Każda jednostka kieruje się własnymi potrzebami, nabytymi zachowaniami, niekiedy ulega presjom środowiska, bądź znalazła się w trudnej sytuacji. Według Świącickiego, ciesząca się znikomym zainteresowaniem teoria, jest narzędziem, które może posłużyć do badań źródeł przestępczości. Autor przedstawia jej pluse i minusy, wskazując, że powinna zyskać przychylność osób ze środowiska: prawniczego, kryminologicznego i politologicznego.

W trzecim artykule, politolog Adam Wielomski, prezentuje *Augustiańską teologię prawną*. W sposób klarowny podzielił swój tekst na kilka części, w których przedstawił czołowych myślicieli i ich stanowiska, dotyczące filozofii prawa karnego w ujęciu teologii woluntarystycznej, kładącej nacisk na istnienie w ludzkiej psychice, woli, będącej mechanizmem człowieczych działań. Pierwszym omawianym filozofem jest św. Augustyn, którego myśl można scharakteryzować jako syntezę klasycznego platonizmu z teologiczną myślą chrześcijańską. W świetle jego koncepcji, kara może spotkać tylko, tych którzy popełnili przestępstwo nie będące rozkazem Boga. Przezeń trudno zweryfikować czyn człowieka i wydać adekwatny wyrok. Holistyczne ujęcie augustiańskiej teorii prawa stworzył Martin Luter. Poddaje on kategoryzacji czyny na sprawiedliwe (dokonywane przez wybranych) i niesprawiedliwe (dokonywane przez potępionych)⁵. Myśliciel widział potrzebę wyodrębnienia władzy absolutnej, która obejmie kontrolę nad wszechobecnym złem. Podsumowanie stanowi syntezę najważniejszych idei augustiańskiej teologii prawnej:

- jedynym źródłem prawa jest Objawienie;
- istnieje wyłącznie prawo Boga i prawo stanowione;
- dobro i zło danego czynu zależą od statusu ontologicznego, nie zaś od normy prawnej;
- suweren ma potężną władzę, nadaje państwu konstytucję⁶.

Należy podkreślić, że autor w sposób syntetyczny wyodrębnił najistotniejsze kwestie poruszające zagadnienia teologiczne. Bogata bibliografia, tylko potwierdza obszerność i złożoność podjętych rozważań. Waler naukowy podwyższa wykorzystanie obcoję-

³ Ł. Świącicki, *Ekonomiczna teoria przestępczości Hansa Hermanna Hoppego*, [w:] M. Cisek, Ł. Świącicki (red.), *Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018, s. 25.

⁴ Tamże, s. 31.

⁵ A. Wielomski, *Augustiańska teologia prawna*, [w:] M. Cisek, Ł. Świącicki (red.), *Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018, s. 62.

⁶ Tamże, s. 80.

zycznej literatury. Niebanalny język, odsyła czytelnika do sprawdzenia nieznanego mu wcześniej treści, przez co zmusza go do wysiłku intelektualnego i weryfikacji własnych przemyśleń.

Autorem kolejnego rozdziału książki pt. *Kara jako symbol tożsamości. Pierre'a Legendre'a psychoanalityczna koncepcja prawa karnego*, jest Arkadiusz Barut. Uzasadniając wybór podjętego obszaru badawczego, stwierdza, iż wspomniany w tytule, francuski filozof i historyk prawa jest mało znanym w Polsce myślicielem, prezentującym *koncepcję kary jako symbolu przynależności jednostki do wspólnoty politycznej*⁷. Wedle tego ujęcia, prawo stanowi wytwór relacji społecznych. Legendre łączy nurt instytucjonalny i republikański, w celu wyłonienia instytucjonalnej sfery człowieka oraz prawa w kontekście symboliczno-politycznym. Autor przedstawia stanowisko filozofa, który podkreśla rangę symboli w pojmowaniu prawa. Uważał, że prawo trwa w tradycji, autorytecie i zakazach. Legendre w swoim dziele pt. *Zbrodnia kaprala Lortiego – Traktat o Ojcu*, obszernie opisuje relacje symbolicznego Ojca i Syna. W momencie gdy Syn odrywa się od Ojca i na tym poprzestaje, przestaje być Synem, ale nie zaczyna być Ojcem. W konsekwencji jest nikim, reprezentuje siebie jako jednostkę. Opuszczanie Ojca przez Syna jest tylko odrywaniem się, nie jest różnicowaniem się wobec Ojca. Czyli nie powstaje następcą Ojca-Prawodawca, a Syn nie przejmuje cech po swoim Ojcu. Na tym przykładzie filozof chce przekazać, że prawo jest kształtowane przez nas samych, tak jak podmiotowość wyodrębniająca nas z Ojca i zmieniająca nas we własne ojcostwo⁸. Ponadto przestrzega, by nie traktować przestępcy jako obiektu zemsty czy jego ochrony w imię humanitaryzmu. W zakończeniu Barut proponuje, aby niektóre rozwiązania Legendre'a wdrożyć do procesu karnego. Silnym argumentem popierającym owe stanowisko jest podanie przez badacza sprawy gwałciiciela z Rimini, będącym realnym przykładem, gdzie mogą zostać zastosowane owe założenia w uzasadnieniu wymierzonej kary.

Piąty artykuł, pod tytułem *Stworzyć człowieka raz jeszcze. Przystępstwo i kara w świetle jurysprudencki psychoanalitycznej Pierre'a Legendre'a*, autorstwa Przemysława A. Lewickiego, jest analizą opartą na myśli wspomnianego w artykule Baruta – Legendre'a. Na wstępie należy podkreślić, że mimo ponownego wyboru filozofa, artykuły nie powielają wątków myślowych. Po zapoznaniu się ze stanowiskami autorów, otrzymujemy wiedzę dotyczącą różnych poglądów filozofa. W rozdziale tym rozważaniom zostało poddane stanowisko myśliciela dotyczące antropologii dogmatycznej, która *jest wiedzą na temat zapożyczoną od Arystotelesa koncepcji mówiącego zwierzęcia, którego zasadą istnienia nie jest samo przeżycie, ale także transformacja natury, dokonywana za pomocą osadzonych*

⁷ A. Barut, *Kara jako symbol tożsamości. Pierre'a Legendre'a psychoanalityczna koncepcja prawa karnego*, [w:] M. Cisek, Ł. Świącicki (red.), *Przystępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018, s. 89.

⁸ T. Kozłowski, *Ani zbrodnia, ani kara. O pierwszym polskim przekładzie dzieła Pierre'a Legendre'a* <https://kulturaliberalna.pl/2012/01/03/kozlowski-ani-zbrodnia-ani-kara-o-pierwszym-polskim-tlumaczeniu-dzieła-pierre-a-legendrea/>, dostęp (11.05.2020 r.).

w języku instytucji⁹. Twierdzenie, że prawo nie stanowi zbioru godnego postępowania, zjawiska społecznego czy sfery działalności aparatu sędziowskiego zaś ujmowane jest jako instytucja realizacji zasady *Rozumu i Racji*, nie ma współcześnie prawa bytu¹⁰. Według autora zbrodnia i kara są wykroczeniami niszczącymi wewnątrz systemu prawnego. Legendre poszukuje dyskursu podstaw, uzasadnienia dla fenomenu prawa. Bada źródło ustępowania prawa z miejsca instancji kreującej życie na rzecz innych dyskursów. Problemem jest zdefiniowanie Odniesienia, czyli tego, co w kulturze ma moc legitymizującą normy. Koncepcja antropologii dogmatycznej ma zagwarantować rodzajowi ludzkiemu ciągłość poprzez fundujące normatywność instytucje. Walorem artykułu jest zastosowanie komentarzy, które mają charakter polemiczny, dygresyjny, odsyłający. Służy to potencjalnemu odbiorcy do odszukania informacji o publikacjach i zgłębienia wiedzy na omawiany temat.

Niezwykle interesujący temat przedstawia Michał Wieczorkowski, w rozdziale pt. *Kara śmierci a VIII poprawka do Konstytucji USA w świetle sporu oryginalizmu z doktryną living Constitution*. Temat kontrowersyjny, wzbudzający zainteresowanie naukowców jak i opinii publicznej, którzy pochylają się nad polemiką legalności kary śmierci. Bez wątplenia śmierć jest najwyższym wymiarem kary, obecnie obowiązującym w kilkudziesięciu krajach na świecie. W 2016 roku na śmierć zostało skazanych 3 117 osób, w 55 krajach¹¹. Niemniej jednak to w USA jest to kwestia sporna, gdyż po nowelizacji Konstytucji, nie do końca jest oczywiste czy taka kara może zostać zastosowana wedle obowiązującego zapisu. Wobec problemu ścierają się dwie racje: przedstawiciele oryginalizmu, którzy są zwolennikami owej kary oraz zwolenników *living Constitution*, opowiadających się za doktryną Konstytucji. Punktem wyjścia rozważań autora jest refleksja nad podstawowymi zagadnieniami kary, w oparciu o neopragmatyzm Stanley'a Fisha. Z dokonanej przez autora egzegezy wynika, że w świetle Ósmej Poprawki jest przyzwolenie na karę śmierci. Patrząc zaś na wyniki badań, można wysunąć wniosek, że obecnie odchodzi się od stosowania kary pozbawienia życia na rzecz innych środków resocjalizacyjnych. Wieczorkowski pozostawia pole do dyskusji, do wielu pytań. Wymieńmy tylko część z nich: Dlaczego w ostatnich latach nastąpił spadek stosowania kary śmierci? Czy jest to związane z prawem człowieka do życia? Czy chodzić może o rozgrywki polityczne na rzecz utrzymania poparcia wśród społeczeństwa? Czy w kolejnej nowelizacji Konstytucji USA, zapis o karze śmierci powinien zostać zmieniony czy całkowicie usunięty? Czy wszystkie kraje powinny ujednolicić prawo w tym zakresie?

⁹ T. Chauvin, *Prawo jako dyskurs o życiu – antropologia dogmatyczna Pierre'a Legendre'a*, "Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej", 2014, nr 1, s. 7.

¹⁰ P. A., Lewicki, *Stworzyć człowieka raz jeszcze. Przepięstwo i kara w świetle jurysprudencji psychoanalitycznej Pierre'a Legendre'a*, [w:] M. Cisek, Ł. Święcicki (red.), *Przepięstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018, s.115.

¹¹ <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2017/04/EMBARGOED-Stats-Report.pdf>, dostęp (12.05.2020 r.).

Na uznanie zasługuje kolejny artykuł, poświęcony *Panoptyzmowi – praktycznemu wymiarowi kary*, którego autorem jest Paulina Kalita – doktorantka na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Koncepcja panoptykonu została przedstawiona w sposób opisowy i wizualny, dzięki czemu adresat może w pełni zrozumieć przesłanie autora dotyczące społeczeństwa objętego kuratelą. Za Foucault autorka wyjaśnia, że koncepcja ta stała się inspiracją do tworzenia zamkniętych instytucji m.in więzień, zakładów psychiatrycznych. Współcześnie idea ta godzi w wolność osobistą, jest nadmiernie wykorzystywana przez rządzących, którzy chcieliby przejąć kontrolę nad każdą sferą życia człowieka. Współcześnie idea Benthama stała się metaforą świata nasyconego technologiami, dzięki którym odpowiednie służby mogą śledzić, gromadzić dane, sprawować nadzór nad osobami naruszającymi ład społeczny.

Obraz panoptykonu można powiązać z aktualnym zagrożeniem jakim jest COVID-19, bowiem osoby przebywające na kwarantannie są sprawdzane i kontrolowane przez technologie (aplikacje) oraz bezpośrednio przez organy państwa. Sytuacja stworzyła idealne warunki do inwigilacji społeczeństwa, stworzenia katalogu zakazów i ograniczeń, których nieszanowanie pociąga za sobą określone kary.

Michał Giżewski jest autorem rozdziału pt. *Prawo karne z perspektywy ekonomicznej analizy prawa na przykładzie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*. Poruszony zostaje jeden z najważniejszych problemów dotyczących głównie młodzież, ale nie tylko. Przegląd tematyki oparto na ustawie antynarkotykowej w ujęciu ekonomicznym, zaznaczając, że ma to na celu omówienie pragmatyzmu wdrażanych regulacji. Wartość poznawczą podwyższa przedstawienie przez autora w formie tabelarycznej porównania kosztów i czasu pracy poszczególnych pracowników wymiaru sprawiedliwości, w myśl art. 62 u.p.n. w 2008 r. W myśl ustawy, jeżeli przedmiotem czynu, o którym mowa w art. 62 odpowiedzialność karna za nieuprawnione posiadanie środków odurzających lub substancji ust. 1 lub 3, są środki odurzające lub substancje psychotropowe w ilości nieznacznej, przeznaczone na własny użytek sprawcy, postępowanie można umorzyć również przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, jeżeli orzeczenie wobec sprawcy kary byłoby niecelowe ze względu na okoliczności popełnienia czynu, a także stopień jego społecznej szkodliwości¹². Po kilku latach stosowania regulacji art. 62a zauważa Giżewski, zakres praktycznego zastosowania tego przepisu przez prokuratury jest szeroki. W pierwszym roku po wejściu ustawy w życie, umorzono 2 154 postępowań. Z kolei dane z 2017 roku wskazują na ponad 8 000 przypadków. Zakres stosowania tego artykułu przez sądy jest o wiele mniejszy. W 2018 roku takich umorzeń było 208¹³. Gwałtownie rozwijający się rynek substancji odurzających powoduje, że pojawiają się nowe środki dopisywane do katalogu tego typu używek, co poszerza granice odpowiedzialności

¹² Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 85).

¹³ Raport o stanie narkomanii w Polsce 2019, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2019, s. 29.

karnej. Giżewski w konkluzjach wysuwa wiele pytań, które pozostawia czytelnikowi do refleksji.

Przemysław Czernicki, w dziewiątym rozdziale skupia się na zagadnieniach ochrony środowiska oraz kar administracyjnych za nieprzestrzeganie przepisów prawnych. *Kara pieniężna czy też sankcja administracyjna? Spór o charakter prawny stosowanych w prawie ochrony środowiska administracyjnych kar pieniężnych*, wpisuje się w obszar tematyczny aktualnej debaty na rzecz zachowania ekosystemu. Autor wskazuje na obiekcje dotyczące kar pieniężnych w ramach systemu ochrony środowiska rozstrzyganych w oparciu o prawo administracyjne czy karne. Kary administracyjne zaczynają odgrywać wiodącą rolę systemową. Następstwem jest wyłanianie się nowego pola badawczego, ponieważ odpowiedzialność administracyjna zaczyna przejmować funkcję odpowiedzialności karnej. Ciekawa jest wzmianka o wątpliwościach jakie rodzi w orzecznictwie adekwatność wymierzanych kar, gdzie zwraca się uwagę na skutek działań jednostek, a nie na fakt czy dany podmiot rzeczywiście zawinił. W polskim ustawodawstwie można spotkać się z szerokim wachlarzem instrumentów odnoszących się do administracyjnych kar pieniężnych, których charakter jest złożony i niejednokrotnie niejasny.

Paralelizm z poprzednim artykułem dostrzec można w rozważaniach Katarzyny Wojewody–Buraczyńskiej, która podejmuje temat sankcji podatkowych. Autorka postanowiła potraktować pojęcie sankcji nie tylko w wąski sposób definicyjny, ale skupiła się na ukazaniu kluczowych cech ukazujących ich wielopłaszczyznowy charakter. Cechy te są wspólne zarówno dla sankcji podatkowych, karnych czy skarbowych:

- oderwanie ich stosowania od winy jednostki, która dopuściła się wykroczenia;
- nakładane są w postępowaniu podatkowym w drodze decyzji administracyjnej;
- możliwość zastosowania ich wobec osób fizycznych, prawnych oraz jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej;
- mają najczęściej charakter finansowy¹⁴.

Scharakteryzowane zostały zasady opodatkowania dochodów ze źródeł nieujawnionych oraz ocena obowiązujących rozwiązań. Autorka trafnie wskazuje na wady przepisów prawa podatkowego, które działają na niekorzyść podatnika. Nie sposób nie zgodzić się z Brunonem Hołystem, że zły, niespójny system prawa stwarza dogodne warunki, w których wyrasta zorganizowana przestępczość¹⁵.

Żyjemy w czasach konsumpcjonizmu przejawiającego się między innymi silną potrzebą posiadania, odbywającą się poprzez zakupy. Zainspirowało to najpierw potencjalnych przestępców do realizacji swoich celów, a następnie służby do zdobywania istotnych informacji o działaniach naruszających prawo. W artykule Kamila Jesiołowskiego, *Zakup kontrolowany a ochrona praw jednostek*, przedstawiona została dysharmonia wy-

¹⁴ K. Wojewoda-Buraczyńska, *Sankcje podatkowe a kary-studium przypadku*, [w:] M. Cisek, Ł. Święcicki (red.), *Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018, s. 210–211.

¹⁵ B. Hołyst, *Socjologia kryminalistyczna*, LexisNexis, Warszawa 2007, s. 291–295.

stępującą w ustawach służb bezpieczeństwa, które implikują trudność w podejmowaniu współpracy na rzecz zniwelowania zagrożenia. *Zakup kontrolowany to transakcja polegająca na nabyciu, zbyciu lub przejęciu przedmiotów pochodzących z przestępstwa, ulegających przepadkowi, albo których wytwarzanie, posiadanie, przewożenie lub którymi obrót są zabronione, w której jedną ze stron jest funkcjonariusz pod przykryciem lub osoba udzielająca mu pomocy*¹⁶. Bardzo często zakup kontrolowany nazywany jest niesłusznie prowokacją policyjną. Dużo uwagi poświęcono art. 168a k.p.k., który budzi wątpliwości, czy jest on zgodny z Konstytucją RP i prawem międzynarodowym. Autor wymienia słabe strony omawianych regulacji prawnych: brak spójności w działaniu poszczególnych służb, niewyróżniająca się klauzula subsydiarności, ograniczone uprawnienia sądu w zakresie kontroli i nadzoru. Wypada liczyć na to, że problem ten stanie się asumptem do wypracowania jednolitego standardu jego wykładni.

Rozważania dotyczące kary i przestępczości kończy rozdział Joanny Kufel-Orłowskiej pt. *Sprawiedliwość naprawcza a kara we współczesnym systemie sprawiedliwości-rozważania teoretyczne*. Nie bez powodu znalazł się on na końcu opracowania. W mojej ocenie jest podsumowaniem dotychczasowych rozważań. Autorka podejmuje deliberację nad jedną z podstawowych idei społecznych, a mianowicie o sprawiedliwości. Odniesienie do współczesności, podkreśla fakt, że temat jest aktualny i interdyscyplinarny. Przedstawiony został przegląd definicyjny na przestrzeni różnych epok, z uwzględnieniem prekursorów sprawiedliwości naprawczej. Istotą poruszanej sprawiedliwości jest pokojowa odpowiedź na przestępstwo¹⁷. Przegląd literatury pozwolił na wyodrębnienie zasad, które odgrywają ważną rolę w odbudowie sprawiedliwości naprawczej:

1. Integracyjny proces decyzyjny (sprawca-ofiara).
2. Odkupienie winy, przejęcie odpowiedzialności za swoje czyny.
3. Naprawa krzywdy wyrządzonej ofierze.
4. Odbudowa relacji¹⁸.

W polskim środowisku popularnym narzędziem stały się mediacje, stwarzające możliwość uczestniczenia w ustaleniach formy zadośćuczynienia. Zwiększają one poczucie bezpieczeństwa jednostki oraz zwracają uwagę na osobę pokrzywdzoną, jej pozycję i poczucie krzywdy, gdyż proces głównie skupia całą uwagę na oskarżonym. Studium nie stanowi samego przeglądu literatury i dokumentów, podaje wiele wskazówek dotyczących obecnego systemu prawnego. Praca jest czytelna, wyszczególnione zostały najważniejsze kwestie. Bogata bibliografia ukazuje, jak szeroki jest poruszany temat. Warto

¹⁶ R. Lizak, *Problemy stosowania tzw. Ofensywnych metod pracy operacyjnej (kontroli operacyjnej, zakupu kontrolowanego i przesyłki niejawnie nadzorowanej) w sprawach o czyn z art. 299 k.k.*, Materiały szkoleniowe, s. 9.

¹⁷ J. Kufel-Orłowska, *Sprawiedliwość naprawcza a kara we współczesnym systemie sprawiedliwości-rozważania teoretyczne*, [w:] M. Cisek, Ł. Świącicki (red.), *Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018, s. 257.

¹⁸ Tamże, s. 259–260.

podkreślić, że autorka jako jedyna w pracy zbiorowej, wykorzystwała strony internetowe, w tym rządowe, co wyróżnia jej artykuł na tle innych.

W recenzowanej książce znalazły się prace skrajnie odmienne, od początkowych, obszernych i erudycyjnych prac filozoficznych po prace oparte na tematyce współczesnej. Przekrój historyczny podejmowanych wątków, pozwala na porównanie problemu ze stanem faktycznym oraz na sformułowanie perspektyw na przyszłość. Końcowy skrypt zespołu autorskiego, podkreśla poziom naukowy, dbałość o detale i profesjonalne podejście redaktorów. Oprócz wersji papierowej książki, autorzy idąc z duchem czasu, wykorzystali możliwości jakie dała nam technika, powstała wersja pdf oraz ebook. Mimo przywiązania do tradycyjnej oprawy, dużo wygodniejsze stało się czytanie online w każdym miejscu i w każdym czasie. Dostosowanie się do obecnych realiów i oczekiwań odbiorców jest kolejnym pozytywnym elementem pracy autorów. Jakość naukową recenzowanej książki podwyższa polecenie jej przez Towarzystwo Naukowe Myśli Politycznej i Prawnej oraz Polskie Towarzystwo Filozoficzne. Minusem publikacji jest znikoma ilość schematów, rysunków, map myślowych, które urozmaiciłyby dużą ilość tekstu.

Konkludując, monografia wpisuje się na listę publikacji, która porusza bieżącą problematykę przestępstwa i kary, dotyczące różnych sfery społeczeństwa. Zainteresuje nie tylko osoby związane ze światem nauki, ale i pasjonatów czytelnictwa na wysokim poziomie.

Bibliografia:

Akty prawne

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 85).

Literatura

Barut A., *Kara jako symbol tożsamości. Pierre'a Legendre'a psychoanalityczna koncepcja prawa karnego*, [w:] M. Cisek, Ł. Świącicki (red.), *Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018.

Chauvin T., *Prawo jako dyskurs o życiu – antropologia dogmatyczna Pierre'a Legendre'a*, "Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej", 2014, nr 1.

Hołyst B., *Socjologia kryminalistyczna*, LexisNexis, Warszawa 2007.

Kolarzowski J., *Nieoczywistość relacji „związku przyczynowo-skutkowego” przestępstwa i kary w świetle koncepcji Economic Analysis of Law Richarda A. Posnera i Ekonomicznej Szkoły Chicagowskiej*, [w:] M. Cisek, Ł. Świącicki (red.), *Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018.

Kufel-Orłowska J., *Sprawiedliwość naprawcza a kara we współczesnym systemie sprawiedliwości-rozważania teoretyczne*, [w:] M. Cisek, Ł. Świącicki (red.), *Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018.

Lewicki P. A., *Stworzyć człowieka raz jeszcze. Przestępstwo i kara w świetle jurysprudencki psychoanalitycznej Pierre'a Legendre'a*, [w:] M. Cisek, Ł. Świącicki (red.), *Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018.

- Święcicki Ł., *Ekonomiczna teoria przestępczości Hansa-Hermana Hoppego*, [w:] M. Cisek, Ł. Święcicki (red.), *Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018.
- Wielomski A., *Augustiańska teologia prawna*, [w:] M. Cisek, Ł. Święcicki (red.), *Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018.
- Wojewoda-Buraczyńska K., *Sankcje podatkowe a kary-studium przypadku*, [w:] M. Cisek, Ł. Święcicki (red.), *Przestępstwo i kara w myśli politycznej, prawnej i ekonomicznej*, Warszawa 2018.
- Wróblewska A., *Część ogólna Kodeksu Karnego (wybrane zagadnienia)*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Pile, Wydanie I, Piła 2013.

Źródła internetowe

- Lizak R., *Problemy stosowania tzw. Ofensywnych metod pracy operacyjnej (kontroli operacyjnej, zakupu kontrolowanego i przesyłki niejawnie nadzorowanej) w sprawach o czyn z art. 299 k.k.*, Materiały szkoleniowe <https://pk.gov.pl/wpcontent/uploads/2016/07/1a552f921ab3a-4eccb99a66e4c2ea943.pdf>.
- Kozłowski T., *Ani zbrodnia, ani kara. O pierwszym polskim przekładzie dzieła Pierre'a Legendrea*, <https://kulturaliberalna.pl/2012/01/03/kozłowski-ani-zbrodnia-ani-kara-o-pierwszym-polskim-tlumaczeniu-dziela-pierrea-legendrea/>.
- <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2017/04/EMBARGOED-Stats-Report.pdf>.
- Raport o stanie narkomanii w Polsce 2019, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2019.